

ОГЛЯД ЗАГАЛЬНИХ КОНЦЕПЦІЙ КЛАСИФІКАЦІЇ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

*Половко А.В., здобувач вищої освіти
ea120pav@stud.khadi.kharkov.ua*

*Дєвочко О.В., здобувач вищої освіти
ea120doa@stud.khadi.kharkov.ua*

*Науковий керівник: Вербицька В.І., к.е.н., доцент
Харківський національний автомобільно-дорожній університет*

В теперішній час склалась думка стосовно можливості класифікації систем бухгалтерського обліку (БО) на рівні держави і окремого підприємства, і ці класифікації володіють рядом особистих ознак та структурних елементів.

Основними рисами та структурними елементами кожної з них можуть бути наступні.

Макросистемою БО охоплюється рівень держави або економіки в цілому і встановлюються стандарти, правила та принципи, які регулюють БО та фінансову звітність (ФЗ) всіх підприємств у даній юрисдикції. Вона складається з урахуванням таких ознак та структурних елементів:

-стосовно нормативної бази: макросистему БО базують на вимогах законодавства, стандартів БО і за іншими регуляторними документами, згідно яким встановлено ряд правил і принципів ФЗ у державі чи в економіці в цілому;

-стосовно організаційної структури: макросистемою передбачається присутність спеціальних комітетів, управлінь фінансами, аудиторських органів та т.ін., якими здійснюються функції контролю, регулювання і нагляду стосовно БО у державі;

-стосовно звітності: макросистемою передбачається, що фінансові звіти (якими висвітлюється фінансове становище, інформація щодо фінансових результатів та ін.) складаються та публікуються на державному рівні чи економіки в цілому.

Мікросистемою БО, відповідно, охоплено рівень окремих підприємств або організацій. Основними рисами та структурними елементами мікросистеми є :

-стосовно облікової політики: мікросистемою передбачено необхідність встановити облікову політику та процедури, якими визначено перелік правил ведення БО в межах підприємства;

-стосовно плану рахунків: мікросистемою використовується план

рахунків, що складається з списку рахунків, їх класифікації і порядку використання. Цим планом рахунків відображена специфіка діяльності у конкретному підприємстві;

-стосовно фінансової звітності : мікросистемою передбачено складати ФЗ підприємства у вигляді балансу, звіту про прибутки та збитки, звіту про зміни власного капіталу та інших звітів, необхідних для внутрішніх та зовнішніх користувачів.

Окресленими класифікаціями систем БО відображені особливості різних рівнів у аналізі та організації БО. Макросистему орієнтовано на здійснення регулювання і контролю на державному рівні, в той час мікросистему спрямовують на рівень конкретних підприємств та організацій. Загальнонаціональна система БО полягає у взаємодії зазначених елементів та забезпеченні виконання нею регулюючих бухгалтерський облік функцій.

Однак останнім часом з'явилися публікації, що дозволяють нам припустити існування ще як мінімум трьох різновидів системи БО. Одну з них, соціальну систему БО, тісно пов'язують з «концепцією соціальної відповідальності бізнесу» [1], якою значно розширено межі традиційних концепцій БО внаслідок збільшення складу показників бухгалтерської звітності в інтересах користувачів. Протягом останніх десятиліть спостерігається значна активність в дослідженнях і розвитку соціального обліку та соціальної звітності як вітчизняними, так і зарубіжними авторами. Розвиток цього напрямку вивчення став особливо актуальним як у зв'язку з розширенням ролі соціальної відповідальності бізнесу, так із зростанням інтересу громадськості до соціальних питань та впливом підприємств на суспільство [2]. Важливим елементом соціальної концепції є відповідна звітність у вигляді соціальних балансів, екологічних балансів і інших форм звітності.

Стратегічна система БО передбачає відобразити фінансові та облікові операції таким чином, щоб сконцентрувати «увагу на чотирьох основних елементах стратегічного обліку: зобов'язаннях, потенційних можливостях (потенціалі), витратах і контролі» [1]. Вона заснована на концепції ланцюжка цінностей, витратоутворюючих факторів, аналізі стратегічних позицій і т.ін., і всі вони зосереджені на внутрішньому аналізі (ретроспективному, оперативному і перспективному, кожен з яких вирішує специфічні завдання).

БО повинно бути забезпечене не тільки дотримання правових норм, але і справедливих відносин між учасниками господарської

діяльності, тому до числа загальних концепцій БО дослідники вважають за необхідне додати етичну концепцію системи БО, надаючи перевагу справедливості та чесності, основним етичним принципам, що повинні складати засади БО й звітності. Етичною концепцією наголошується на неупередженості, істинності та правдивості облікових систем, що є необхідною її передумовою.

Ми також вважаємо доцільним згадати ще одну сучасну класифікацію БО, пов'язану з метою управління. «Маючи своєю метою облік витрат і калькуляцію собівартості робіт та послуг за їх функціями, центрам відповідальності, ринків і т. д., управлінський облік є основним засобом контролю господарської діяльності організації. Концепція обліку для цілей управління розкриває порядок формування інформації для прийняття рішень по управлінню організацією і дозволяє здійснити контроль за ефективністю виконання прийнятих рішень, аналізуючи фактори, обставини й умови, що впливають на виробничо - господарську і фінансову діяльність організації» [3]. Описану концепцію вважають однією з підсистем у БО, спрямованою на задоволення потреб внутрішніх користувачів.

Ми схильні погодитись і з думкою Яреми І. Й., який сучасну концептуальну основу БО вважає невідповідною потребам і вимогам сучасності та потребує змін щодо зменшення регулюючих норм стандартизації. Дослідником також запропоновано в якості парадигми обліку покладення принципу управлінського обліку – «різна інформація для різних цілей і користувачів» [3]. Вказана концепція являє інтерес в силу того, що управлінський облік, що лежить в її основі, є безпосереднім постачальником інформації для інших видів обліку, і, насамперед, фінансового та податкового, і внаслідок цього інформація управлінського обліку використовується для управління через всі види обліку.

Під час виконання інформаційної функції на макрорівні БО не може бути ізольованим від системи управління господарських суб'єктів, з чого витікає необхідність базування концепцій БО «на засадах управлінської парадигми, доповнюючи та розвиваючи її» [4]. Така думка висловлена Пилипенком А. А., Шайканом А. В., Лаговською О.А. та ін. Наприклад, Пилипенком А. А. приділено увагу розвитку облікової парадигми з боку того, як вона забезпечує систему менеджменту та процес прийняття управлінських рішень обліково-аналітичною інформацією. Лаговською О. А. вказано на

«інформаційно-комунікативну роль БО в системі управління як одного з ключових елементів, що зумовлює ефективність системи управління в цілому» [5].

Шайканом А. В. наголошується, «що на сучасному підприємстві, яке бажає досягти успіхів у бізнесі, загальна система обліку повинна мати стратегічну орієнтацію. У цьому разі інформація, що надається системою обліку, буде сприяти процесу розробки та реалізації ділової стратегії підприємства, а інструменти бухгалтерського обліку, як класичні, так і запозичені з менеджменту, будуть органічно вписані в процес стратегічного управління» [6].

Може скластись враження, що окреслені підходи відводять бухгалтерському обліку виконання дещо другочергових, додаткових, обслуговуючих функцій, але саме в межах цих підходів у системі бухгалтерського обліку є можливості найповнішого виконання своїх інформаційних та управлінських завдань.

Література.

1. Акімова Н.С., Асває Азадєн. Міжнародна конвергенція стандартів бухгалтерського обліку : проблеми та перспективи. *Східна Європа. Економіка. Бізнес та управління*. Випуск 4(15), 2018. С. 394-402.
2. Вербицька В. І., Бредіхін В. М. Значення організації бухгалтерського обліку та класифікація облікової звітності. *Комунальне господарство міст. Сер. Економічні науки*. 2021. Т. 5. Вип. 165. С. 33–37. DOI 10.33042/2522-1809-2021-5-165-33-37
3. Яремко І.Й. Концепції і парадигми бухгалтерського обліку як система наукових основ теорії. URL : <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/848cf69b-ec81-41bd-89c1-831291907e60/content> (дата звернення 17.10.2023)
4. Пилипенко А.А., Пилипенко Д.Р. Розвиток бухгалтерської парадигми в контексті сучасних теорій менеджменту та процесів поширення інноваційних знань. *Вісник ЖДТУ*. 2010. № 3 (53). С. 196- 200.
5. Лаговська О.А. Бухгалтерський облік як інформаційно-комунікативна система: конструктивний підхід. *Вісник ЖДТУ*. 2011. № 3(57). С. 76 – 78.
6. Шайкан А.В., Афанасьєв Є.В. Формування інструментарію бухгалтерського обліку у стратегічному управлінні промисловим підприємством : монографія. ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана" Кривий Ріг : Чернявський Д.О., 2021. 156 с.